

לימודים אסטרטגיים

הגם בישראל ?

מאת אלוף י. הרכבי

סיטאות, הוקמו גם, לרוב ביזמת השלטונות, מוסדות מחקר מיוחדים לחקר אסטרטגי, שהנדוע ביניהם הוא ה"ראנד" הגדול והענף בקליפורניה, המעסיק מאות חוקרים. בשנות הששים פשטה מגמה זו לארצות אחרות. כיון שהפעילות האמריקאית בשטחים אלו מוכרת יותר לציבור, נסקרו, ולו גם סקירה חטופה, גילויי התפתחות זו באירופה.

בריטניה

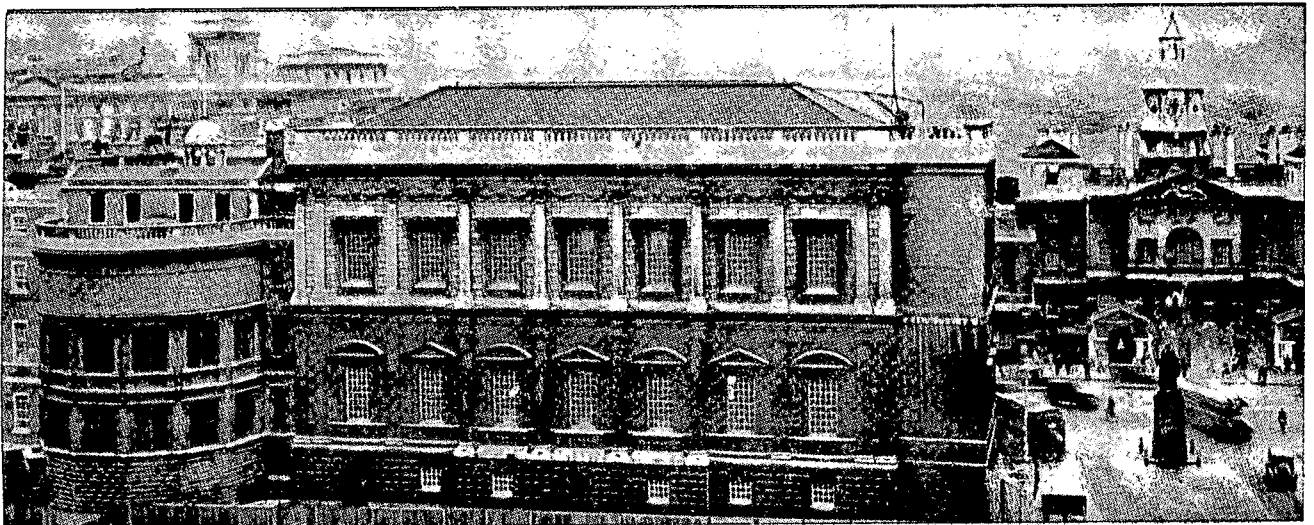
הוקם ה"מכון ללימודים אסטרטגיים"¹, בהנהלתו של אלסטר פֶּנְן. מוסד זה עוסק בעיקר בבחינת הצדדים המדיניים של הבעיות האסטרטגיות, ביחוד אלו של הברית המערבית. הוא פירסם שורה של מונוגרפיות, מוציא לאור דו־ירחון בשם "Survival", ומפרסם לעת־מצוא סקירות וסיכומים בשם "Adelphi Papers". כן נכנסו בעובי הקורה מספר אוניברסיטאות: פרופסור מיכאל הווארד מלמד וחוקר בנושאים אלו ב"קינגס קולג' בלונדון, "בית־הספר הלונדוני לכלכלה" מקיים אף הוא לימודים אסטרטגיים, ב"קולג' האימפריאלי למדע" נערך סמינריון בבעיות הברית הצבאית. לימודים אלו הוכנסו גם לאוכספורד (בקולג'ים "סנט אנטוני" ו"נאטפילד") ולמספר אוניברסיטאות כגלאזגו, מנצ'סטר, ליברפול, ספס, טונסי ולייסטר.

מאז מלחמת קוריאה גברה בארה"ב המגמה של כניסת אוניברסיטאות ומכונים אקדמיים לתחום הלימודים והמחקרים האסטרטגיים. האוניברסיטאות האמריקאיות החלו כוללות בתחומי התענינותן קשת מגוונת של סוגיות, כגון: האסטרטגיה המודרנית, השפעת הנשק הגרעיני על האסטרטגיה, ההרתעה, בעית הקואליציות (ובמרכזן — נאט"ו), פיתוח שיטות מתמטיות וסטטיסטיות לפתרון בעיות אסטרטגיות, ניתוח תהליכי "קבלת החלטות", היחס בין הרשות האזרחית והרשות הצבאית, קונפליקטים וישובם, "חקר השלום", פירוק־הנשק (בקרית הנשק) וכיו"ב.

מכלול של גורמים תרם לפיתוח מגמה זו: ההכרה כי לימוד היחסים הבינ־לאומיים בימינו ילקה בחסר אם לא יכלול את האסטרטגיה החדשה; שאיפת האקדמאים להרים תרומה למדיניות; ראית האסטרטגיה כנושא מענין להתגדר בו; נטית הממשל בארה"ב להסתייע באקדמאים ובעצתם — והנכונות של מוסדות ממשלתיים לממן מחקרים הנערכים לצרכיהם באוניברסיטאות. אפשר שיותר מכל גרם לכך סיבוכן הגדל והולך של הבעיות הבטחוניות, המורכבות לא רק מענינים צבאיים — אלא גם מבחינות מדעיות, טכנולוגיות, פסיכולוגיות ומדיניות. בתחומים אלה יכלו דוקא האקדמאים לתרום תרומה רבת ערך, כיון שמיצוי הבעיה הבטחונית חייב להקיף את כל הבחינות כולן.

נוסף לחוגים ולמחלקות למחקרי אסטרטגיה שהוקמו באוניבר-

1) The Institute for Strategic Studies.

מכון השירות המלכותי המאוחד

למניעת פריצת מלחמה. גם גרמניה, קנדה, איטליה, אוסטרליה, יפאן והודו * אינן מפגרות בפיתוח המגמה הנסקרת.

*

אופי המוסדות שהוקמו וסוגי הלימודים האסטרטגיים מגוונים ומושפעים מן התנאים המקומיים. בד בבד עם ההתענינות האקדמאית בתחומים האסטרטגיים, מתנהל בארצות שונות דיון לטבעם של לימודים אלו, ומקומם — הן במערך האקדמאי והן במוסדות הממשלה.

בטוי לדיון זה נוכל למצוא בהרצאתו של לויט קול' גוינ' ג'ונס — אז, הפרשן הצבאי של ה"טיימס" הלוונדוני — על "ארגון לימודים בטחוניים"⁴, ב"רויאל יונייטד סרויס אינסטיטיוט" בלוונדון, אשר הובאה לדפוס ברבעונו של מוסד זה במאי 1964. חשיבות רבה נודעת להרצאה זו משני טעמים: האחד — מן הבחינה הבריטית: — המרצה נתמנה לאחרונה "שר לפירוק-נשק" בממשלת הלייבור (והפך ללורד צ'לפונט) — ויפעל אל נכון להגשמת רעיונותיו; השני — מן הבחינה הכללית: — בהרצאה זו ניסה לסכם "לימודים אסטרטגיים" מה הם, מה הרכבם, מה מהותם — ומה זיקתם למוסדות השונים במדינה, כולל הכוחות המזוינים. גוינ'ג'ונס מחלק את הלימודים האסטרטגיים לחמשה תחומי-מחקר עיקריים:

● מחקר ופיתוח טכניים (Technical Research and Development).

● חקר ביצועים (Operational Research) — שימוש במתי-

מטיקה לפתרון בעיות של טקטיקה, פריסת כוחות וכדומה.

● ניתוח מערכות (System Analysis), "ניתוח כמותי" לפתרון בעיות אסטרטגיות — בחינת ה"Cost effectiveness" של מערכות-נשק.

● ניתוח מושגי (Conceptual Analysis) — ניתוח מושגים באסטרטגיה. בחינת הדוקטרינות האסטרטגיות.

● מחקר מדיני (Political Analysis) — ניתוח בעיות אסטרטגיות-מדיניות. פרשנות מדיניות-צבאית כגון: דיון ביחסים הצבאיים שבמסגרת הגושים ובין הגושים, בעיות נאט"ו, המלחמה הקרה, המצב הצבאי בחלקי עולם שונים (ויאט-נאם וכד'). מן הבחינה הארגונית מציע גוינ'ג'ונס להקים "מכון בריטי למחקר בטחוני"⁵. מכון זה יעסיק, לפי הערכתו, כמאה חוקרים. גוינ'ג'ונס מסביר שהמחקר המתנהל בורעות או במשרד-ההגנה אינו מספיק, וטוען שאין בתי-הספר הצבאיים לרמותיהם השונות, כולל ה"אימפריאל דפנס קולג'", יכולים למלא תפקידים אלה כיאות בשל היותם מוסדות הוראה ולא מוסדות מחקר, ואין לתלמידיהם האפשרות להתעמק בתחום מחקר ספציפי כבמוסדות האקדמאיים.

*

אפשר להניח שלא יארכו הימים, ובעיות המחקר וההוראה הבטחוניים תתעוררנה ביתר שאת גם בישראל. התנאים המיוחד-

* המתענין ימצא סיכום של פעולות אלו בחוברת מס' 7 של "אדלפי פיפרס", הקרויה: "התפתחות הלימודים האסטרטגיים מחוץ לארצות-הברית". לגבי המחקר בסוגיות אסטרטגיות ופירוק-נשק, מצוי שפע של נתונים על ההתפתחויות השוטפות ב"International Peace-Research Newsletter", המופץ על-ידי ה"מכון הקנדי לחקר השלום".

2) Institut Français d'Etudes Stratégiques.
3) Groupe d'Etudes mathématiques des problèmes politiques et stratégiques (GEMPS).
4) The Organization of Defence Studies.
5) British Institute for Defence Analysis.

ה"מכון ללימודים אסטרטגיים"², בראשותו של גנרל בופר, הוקם על-ידי מיניסטרוי-ההגנה ביוזמתם של משרד ראש-הממשלה, מיניסטרוי-החוץ והמחלקה למדעים כלכליים וחבר-תיים בסורבון; אורגנה "קבוצת-לימוד מתמטית לבעיות פוליטיות ואסטרטגיות"³. בבית-הספר למדע המדינה, שהוא חלק מהאוניברסיטה של פריס, נותן ר. ארון שיעור באסטרטגיה גרעינית.

*

פעילות דומה מתנהלת גם בארצות קטנות יותר. נזכיר ארבע דוגמאות:

הולנד

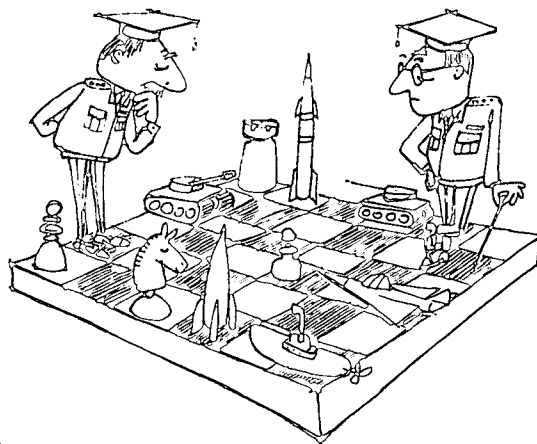
במסגרת האוניברסיטה של גרונינגן הוקם "מכון לפולמולוגיה", העוסק בלימודים אסטרטגיים ובתורת-הקונפליקטים.

נורווגיה

המכון ללימודים בין-לאומיים באוסלו מקיים מספר סמינריונים העוסקים באסטרטגיה. כן נוסד באוסלו "מכון למחקר של שלום וקונפליקטים", אשר הוסב ל"מכון ללימודי שלום". מנקודת מבט ישראלית, ראוייה לציון טיוטת-מחקר על יחסם של תושבי רצועת עזה לחיל האו"ם, שפורסמה לאחרונה על-ידי מכון זה. מקורו של מחקר זה בהתענינות שהתעוררה בחוגים אקדמאיים בארצות שונות לגבי בעיות הנובעות מהפרדת יחידות צבא בין-לאומי כמכשיר להתערבות בסכסוך ולהשכנת שלום.

שבדיה

בשבדיה קיים "מכון לאומי למחקר בטחוני", שתקציבו ניכר מאוד (ארבע מיליון ליש"ט לשנה) ותכנית מחקריו מגוונת. מוסד זה עוסק בעיקר בפיתוח אמצעי-לחימה. בפעילותו הושם עד כה הדגש על פיתוח שיטות מתמטיות, ויישומן לפתרון בעיות אסטרטגיות. לאחרונה עוסק המכון גם במחקרים בעלי אופי מדיני. אוניברסיטאות שבדיות החלו גם הן לערוך קורסים בנושאים אסטרטגיים. נוסף על כך הודיע ראש-ממשלת שבדיה כי ממשלתו דנה בהקמת "מוסד לחקר-האטום", וכך תוכל לנצל את עמדתה הבין-לאומית המיוחדת כנייטראלית כדי להעמיד לרשות העולם את נסיונה במבצעים בין-לאומיים

דיס-לנו ודאי שישתקפו בפתרונות האפשריים. קנה המידה הקטן שלנו יתבטא בהכרח ב"סדר הגודל" של הכוחות שאפשר יהיה להקצותם לטיפול בבעיות אלו — ויגביל את מידת הפיצול לתת-נושאים, הנדרש כרגיל לצרכי ההתמחות. הנסיבות הבטחוניות של ארצנו מחייבות שמירת-סוד קפדנית יותר מזו הנהוגה בארצות אחרות, בהן תחומים רבים, המוגדרים אצלנו כ"מסווגים", הם נחלת הכלל. בכך תוגבל, אל-נכון, האפשרות להשתמש במסגרת האוניברסיטאית בנתונים ישראליים אמתיים. מאידך גיסא, ראוי להדגיש כי דוקא אצלנו קשות הבעיות הבטחוניות-מדיניות ומורכבות, באין דוגמאות שמהן נוכל ללמוד לקח של ממש; וכינן שאיננו חברים בשום ברית-צבאית, חייבים אנו להגות בהן בעצמנו. עלינו לשאול את עצמנו מדי-פעם אם לא נכנסנו לשיגרה בראית הדברים, אם אין פתרונותינו פתרונות של אינרציה בלבד, ואם אנו ערים די הצורך לשינויים המתחוללים באזורנו ובעולם כולו. בעיותינו הצבאיות והמדיניות-צבאיות מחייבות, אפוא, מידה רבה של מחקר והתעמקות. אמנם, אין ערובה לכך שהנהגת לימודים אסטרטגיים ופיתוח המחקר בשטחים אלה יביאו תמיד לפתרונות מוצלחים יותר. אולם השגת רמה גבוהה של העוסקים בנושאים אלו מותנית ברקעם הכללי ובהכנה שהם מקבלים — בלימודים ובנסיון; בכך עשויה רמתו של ציבור להשתקף ברמת שליחיו. לפיכך, ככל שעולה בארץ מסויימת הרמה הכללית של הדיון באיוז בעיה שהיא — וככל שישנה תסיסה מחשבתית — יתבטא הדבר גם ברמת הפתרונות.

הפירוט בדברי גוין-ג'ונס לגבי המרכיבים של הלימודים האסטרטגיים מכוון להדגשת תחומים שבהן היה חפץ שיעסוק המוסד אותו הוא מציע להקים. ברם, בסיקור כללי, נינכח שהיריעה רחבה יותר, וביחוד לגבי מוסדות הוראה, יש גם לציין כי לימודים אלה הם אינטר-דיסציפלינאריים, מבחינה אקדמאית, והיינו, שיש להם זיקות לדיסציפלינות או מקצועות אוניברסיטאיים שונים; חשוב לשמור על זיקה זו כדי שהדיסציפלינות השונות תיוצגנה באופן נאות בלימודים אלו ותמנענה את הסכנה של שטחיות חילטנטיות הטמונה באינטר-דיסציפלינאריות.

להלן, ייעשה נסיון לסיקור מפורט יותר של הנושאים הכלולים ב"לימודים האסטרטגיים", תוך ציון הזיקה של כל אחד מהם לדיסציפלינות השונות. רשימה זו אינה מתיימרת להיות שלמה, ויתכן שקיימת בה חפיפת-מה בין חלקים מסויימים.

מקצועות	זיקות עיקריות
* היסטוריה צבאית	חלק מהיסטוריה כללית
* פיתוח טכנולוגי של אמצעי לחימה	מדעים, טכנולוגיה, הנדסה, תעשייה
* חקר ביצועים וניתוח מערכות	מתמטיקה, סטטיסטיקה, כלכלה
* אסטרטגיה חדישה	יחסים בין-לאומיים, מתמטיקה (תורת המשחקים וכו')
* מדיניות צבאית ודוקטרינות צבאיות	
* ארגון ומבנה של מערכות בטחון	מנהל ציבורי
* ניתוח צבאי-מדיני	יחסים בין-לאומיים, לימודים אזוריים

- * מלחמה
- * קונפליקטים
- * קונפליקט ערבי-ישראלי ומדיניות-החוץ של ישראל
- * "חקר השלום", כולל פירוק-הנשק

להלן מספר הערות-הסבר לגבי כל מקצוע, בשים לב למצבו בישראל:

היסטוריה צבאית

אוניברסיטת תל-אביב מקיימת קורס בהיסטוריה צבאית. קורס זה יורחב אל נכון בעתיד.

בהיסטוריה הצבאית שלנו עוסקים ענף-ההיסטוריה במטה-הכללי והוצאת "מערכות", שפירסמו מספר לא קטן של עבודות סיכום בשטח זה, בראשן "תולדות מלחמת הקוממיות", ספרי חטיבות ופרשיות אחרות. בעיקרו של דבר מתרכזו מחקרן בפעולתה של ישראל ומנקור דת ראותה.

יש לציין כי בשפה הערבית יצאו מספר ספרי זכרונות וסיכומים על המלחמה ב-1948 והשתלשלות המאורעות לפנייה ואחריה. יש מקום לחקור גם ולהשוותם עם הגירסה הישראלית, ואפילו לכתוב סיכום היסטורי של המלחמה ב-1948 מנקודת מבט ערבית. מפעל זה יכול להיות בעל ערך ניכר עבורנו.

אין מחסור בארץ במקורות בעלי חשיבות מרובה למחקרים מסוג זה. בגנוך המדינה, למשל, שמורים אלפי תיקים של "הוועד הערבי העליון" וכן תיקים של כמה ממנהיגי התנועה הלאומית הערבית בארץ-ישראל. תעודות אלו נפלו בידינו בקרבות ירושלים ומהוות מקור ראשוני יחיד במינו למחקר בדבר עמדת ההנהגה הערבית במאבקה המדיני בארץ-ישראל ופעולתה, משנות העשרים ועד לשלבים הראשונים של מלחמת הקוממיות. מלבד אלה מצויות בארכיון צה"ל תעודות רבות על "צבא ההצלה" של קאוקג'י, שגם הן טרם זכו למיצוי מדעי.

פיתוח טכנולוגי של אמצעי לחימה

יש לשער שפיתוח אמצעי לחימה בכוחות עצמנו יעשה בעיקר במסגרת מוסדות מערכת-הבטחון, תוך שיתוף מוסדות-מדע, בהתאם לצרכים.

חקר ביצועים וניתוח מערכות

הטכניון מקיים קורס דו-שנתי בחקר ביצועים. לימודים אלה הם, לכל הדעות, חלק מתכנית לימודים אוניברסיטאית — מה גם שטכניקות אלו אינן מוגבלות לשטח הצבאי ויש להן יישום בתחומים אחרים — תעשייתיים וכלכליים.

אפשר להניח שהמגבלות הבטחוניות תצמצמנה את האפשרות של שימוש בנתונים ישראלים אמתיים. ברם, במידה שישותפו עובדים מדעיים ממערכת הבטחון בהוראה בשטח זה, יוכלו ודאי — במסגרת המגבלות — להקנות לעוסקים אלה מידת מה של מציאות ישראלית.

אסטרטגיה חדישה

זהו מה שקרוי ברשימתו של גוין-ג'ונס: "ניתוח מושגי". זהו פרק חיוני שבלעדיו יהיו לימודי היחסים הבין-לאומיים, כיום, חסרי משמעות. ואכן, באוניברסיטה העברית ובשלוחה בתל-אביב החלו להקדיש תשומת לב לאסטרטגיה החדישה בלימוד היחסים הבין-לאומיים. קיים, אמנם, רק סיכוי קלוש שנתרום בישראל תרומה

פורד) אף הקימו מחלקות מיוחדות למחקר בנדון. בארה"ב מופיע גם רבעון מיוחד המוקדש לקונפליקטים. הטיפול בנושא זה עבר גם לארצות אחרות — כגון נורבגיה והולנד. ישראל יכולה לתרום לתיאוריה הכללית של קונפליקטים — ולו גם כתוצאה מלימוד הפרשה המיוחדת במינה של הקונפליקט ערבי-ישראלי.

הקונפליקט ערבי-ישראלי

גם הוא בעיקרו נושא למחקר. ראוי לציין כי בעוד שבארצות-ערב מתפרסמים ספרים למכביר על הקונפליקט, נדפסו בארצנו רק ספרים מעטים בנושא זה. בארצות-ערב הוקמו גם מוסדות-לימוד העוסקים בקונפליקט, הגם שהמגמה התעמולתית בולטת בהם יותר מאשר המגמה למחקר טהור.

החשיבות העיקרית הנודעת למחקר הקונפליקט הזה היא ביצירת האפשרות להבנה-מדעית של הקונפליקט. יש, אולי, גם מקום לתקווה — שתראה תמוהה במקצת — כי דוקא ניתוח מדעי של הקונפליקט עשוי לסייע לבירור הילוקידעות מדיניים ומפלגתיים בתוכנו, ואולי אף להביא לקירוב השקפות ולבבות.

מחקר הקונפליקט קשור במחקר מדיניות-החוץ של ישראל. שקונפליקט זה הוא הציר סביבו היא סובבת. בתורת היחסים הבין-לאומיים הוקדשה עד כה תשומת-לב יתירה ללימוד יחסיה-החוץ של המעצמות. בעוד שיחסיה-החוץ של המדינות הקטנות לא העסיקו את החוקרים באותה מידה.

הקר הנסיון בישראל יכול לתרום תרומה מקורית לתורת היחסים הבין-לאומיים של מדינות קטנות, כיון שלישראל — בגלל המצוקה המדינית שבה היתה נתונה כתוצאה מן הקונפליקט — נסיון מגוון, במידה בלתי רגילה, בשטח היחסים הבין-לאומיים.

אף כי ההיסטוריה של הקונפליקט ערבי-ישראלי ידועה, בקיום כלליים, ראוי להשלימה על-ידי מחקר מפורט של פרשיות מסוימות, שכמה מהן קשורות בתולדות הציונות ועמדתה לגבי השאלה הערבית. גם לגבי פרשיות אלו מצוי בישראל חומר ארכיוני רב המחכה לגואל.

"חקר-השלום", כולל פירוק-הנושק (או בקרת-הנושק)

הבטחת שלומנו באמצעות הרתעה, על-ידי קיום צבאי, צריכה להראות לנו, בעיקרו של דבר, כאמצעי לשעה — לקראת השלום, אפילו יתממה. אולם, בשטח המחקר של ישוב קונפליקטים ופירוק-נושק נעשה אצלנו אך מעט. בתחום פירוק-הנושק, מקלקלת המגמתיות להתנגחות פנימית את שורת הדיון והמחקר. אכן, "חקר-השלום" טרם קנה לו שביחה במסגרת המחקר האקדמאי ברחבי העולם, ורבות בו ההתלבטויות. זאת ועוד: במצב של קונפליקט חריף זה שבו אנו נתונים, עלול המחקר להיראות בלתי-מעשי ומועד להנחיל מפחד-נפש ואכזבה. אף-על-פי-כן, עלינו לעסוק בו; שכן אם לא יתנהל מחקר שלום בישראל עלולים חוגים אקדמאים בחו"ל, המטפלים בבעיות אלו, לטעות — ולראות בקריאתה החוזרת ונשנית של ישראל לשלום עם שכנותיה הכרוה ראותנית בלבד.

*

אפשר להניח שההתענינות האקדמאית בלימודים האסטרטגיים, כביכול "אופנה" חולפת — תתמיד. קביעת מדיניות הפכה בימינו ענין כה מורכב, שלא תמיד מספיקים החכמה והנסיון הפרגמטי של המדינאים. המדיניות חייבות לגייס את מיטב כושרן האינ-טלקטואלי לפתרון בעיותיהן. מאידך גיסא, על האוניברסיטאות

מקורית לפיתוח האסטרטגיה הגרעינית. אף-על-פי-כן, נודעת חשיבות רבה לכך שנעקוב אחר הגורם האסטרטגי, נדע אותו כאחד הגורמים העיקריים המשפיעים על צביון העולם — ונעריך כיצד משפיעות הנסיבות שהוליד הנשק הגרעיני על מצבנו המדיני. את השפעת הנשק הגרעיני יש לבחון לא רק מן הבחינה הצבאית-טכנית, או מן הבחינה המדינית. יש לראות את הדברים באספקלריה רחבה: כיצד משפיע הנשק הגרעיני על "אקלים" התקופה, על החיים החברתיים, על הספרות ועל הדת. אמנם, בכך פורצים אנו מן התחום הצר של האסטרטגיה אל מרחבי הפילוסופיה והמדיניות, ונוגעים בעניינים שבהשקפת עולם.

מדיניות צבאית

באם מכוונת הגדרתו של גוין-ג'ונס ב"ניתוח מושגי" או ב"אסטרטגיה חדישה" ללימוד עקרונות ברמה גבוהה של הפשטה, הרי יהיה צורך להשלים לימוד זה על-ידי בחינת יישומם של עקרונות אלה בארצות השונות וניתוח מדיניותן הצבאית. כמו כן, ראוי להשלים לימוד זה על-ידי עיון בסוגיות צבאיות נוספות, כגון "מלחמה מהפכנית", גרין-ליה, דוקטרינות של מלחמה מוגבלת, וכדומה. ההנחה בכל אלה היא שעוסקים יותר בצד העקרוני מאשר בלימוד טקטי, אשר מקומו יכירנו בבתי-הספר הצבאיים.

מדיניות-הצבאית של צה"ל הנה תופעה מיוחדת במינה בעולם. חוגים שונים בחו"ל גילו ענין בלימוד הדוגמה הישראלית בסוגיות כגון גיוס, נח"ל, ח"ן, גדנ"ע, הגנה מרחבית, בית-הספר לפיקוד-ומטה וכדומה. ייתכן ויש מקום למצות במחקר מדעי את מדיניותו של צה"ל ונסיגונו.

ייתכן שראוי להרחיב תחום המחקר ולכלול בו גם סוגיות חברתיות-מדיניות, כגון: מעמד הצבא במדינה ובחברה, מעמדם של צבאות בארצות מתפתחות (וביחוד — המיליטריזציה של משטרים במזרח-התיכון), ה"אנטומיה" של הפיכה צבאית במזרח-התיכון וכדומה.

ארגון ומבנה של מערכות-בטחון

לפי שעה, אין זה מקצוע העומד בפני עצמו, והוא משולב בדוקטרינות צבאיות, בתורות המינהל, בלימוד התליכי "קבלת החלטות" ובמדע המדינה. גם בתחום הארגון יש מקום לבחינת נסיונו ולמיצונו.

ניתוח צבאי-מדיני

זהו התחום שהוגדר כ"ניתוח מדיני" ברשימתו של גוין-ג'ונס. בתחום זה בולטת, בארה"ב ובאירופה, פעילותם של צוותי לימוד ומחקר המוקמים ליד מוסדות מחקר ו"אגודות למדיניות-חוץ" (ה"מועצה למדיניות-חוץ" בניו-יורק, ה"מכון ללימודים אסטרטגיים" בלונדון, ה"מכון למדיניות-חוץ" בבון, וכדומה). הלימודים מכוונים גם לפערי לוחה של העתונות כדי להעלות את רמת הפרשנות הצבאית-מדינית שבמסגרתה ולקדם את הידע של העוסקים בכך. מקום המלחמה בחיים האנושיים; הגורמים למלחמות; דיון בבחינה הפסיכולוגית, הסוציולוגית והמשפטית של המלחמה. הזיקה הרחבה הקיימת בתחום זה לדיסציפלינות רבות מעוררת קשיים רבים, אך יתכן שהדרך להתגבר עליהם היא הוראת נושא זה על-ידי מספר מורים.

קונפליקטים

זהו מקצוע חדש, כביכול, של פיתוח תאוריה כללית לקונפליקטים, בנין דגמים של קונפליקטים וניתוח התהליכים בקונפליקט. בעיקרו, הריהו נושא למחקר, ושתי אוניברסיטאות אמריקאיות (מישיגן וסטנ-

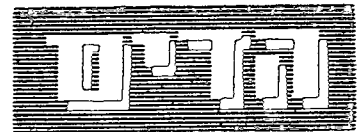
עצמן להיכנס בעובי הקורה של הבעיות הדוחקות של מדינת ישראל, ולהתמודד עמן — אפילו אם אינן ניתנות למחקר מתוך פרספקטיבה ושלות־נפש, האידיאלית למחקר האקדמאי המקורי בל. הגברת הזיקה ההדדית בין הנהלתה המדינית למוסדות הלימוד והמחקר חיונית לכל מדינה בזמננו.

יש לשער שגם האוניברסיטאות בישראל לא תעמודנה מנגד, ותגלינה יזמה להכללת לימודים אלה בתוכניותיהן. דוקא משום שתחום הלימודים האסטרטגיים הוא בראשית צעדיו, ניתן עדיין לנסות — אולי בעזרת „המועצה להשכלה גבוהה“ ובר שיתוף מערכת הבטחון — להבטיח כניסה מסודרת יותר ללימודים אלה, באופן שייקבע ברורות: מי יעשה מה. יתכן שבסופו של דבר תמצאנה שתי האוניברסיטאות — האוניברסיטה העברית ואוניברסיטת תל־אביב — הכרת לעצמן להיכנס לתחום הלימודים האסטרטגיים או לפחות לחלקם, ואולם גם במקרה זה קיימת האפשרות לחלוקת התחומים ביניהן.

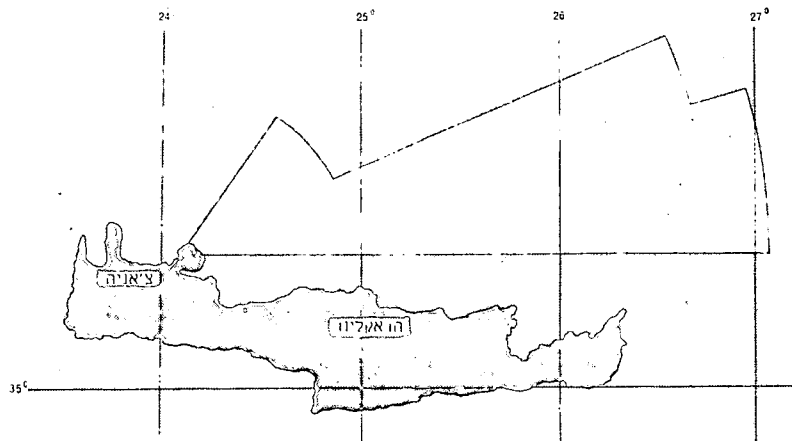
אפשר גם שיימצא לנחוצה להקים בעתיד ביזמה ממשלתית מוסד למחקר־בטחוני אשר יעמוד בקשר עם האוניברסיטאות כנהוג בארצות אחרות, ישתתף בתכניות לימודיהן ובמחקריהן וייצג בן בהתאם לצורך את מערכת הבטחון.

כינן שפיתוח נשק ומחקר־מערכות ישארו אצלנו תמיד במסגרת המערכת הבטחונית, תהיה עיקר הפעולה בשטח הפוליטי־צבאי. מוסד העוסק בכך יוכל גם לפתח מערכת יחסים עם „אחיו“ הגדולים בארצות־חוץ. כן יוכל לארגן לידו צוותי לימוד־ודיון, ובצורה זו לשתף חוגים מעוניינים בבעיות מקוריות ועולמיות.

על אף היותנו מדינה קטנה, חייבים הלימוד והמחקר להנחות את צעדינו בדרכי העולם, שסבכיו הולכים וגדלים. ואולי מתחייב הדבר דוקא מהיותנו מדינה קטנה, שכן ההבדל בין מדינה גדולה לקטנה הוא, בין השאר, בכך שבזו הקטנה — השוליים שבגדר „מותר לטעות“ צרים יותר.

נוטוח טילים של נאט"ו בכרתים

כאי כרתים הולך ומוקם מתקן, אשר ישמש למטוחים של טילי שטח־אוויר להברות נאט"ו באירופה. המטוח מיועד לירי בטיילי „הוק“ ו„בייקה“. שטח המטוח מסומן בלבן במפה.